

# Växtskydd

Motståndskraftiga sorter, goda växtbetingelser och rätt skötsel är grunden till friska växter. Om man ändå får angrepp finns det naturvänliga metoder som håller skadegörarna i schack.

Bland olika växtslag finns sorter som är mer eller mindre känsliga för olika sjukdomar. **Titania** och **Ben**-sorterna av svarta vinbär är motståndskraftiga mot svartvinbärsgallkvalster. Svarta vinbären **Öjebyn**, **Polar** och **Intercontinental** samt krusbären **Invicta** och **Hinnonmäki** är några av de sorter som är motståndskraftiga mot mjöldagg. Äpplena **Aroma**, **Filippa**, **Discovery** och nya **Fredrik** får inte så lätt äppelskorv. Av de olika potatissorterna är bl a **Minerva**, **Ofelia** och **Ovatio** lämpliga att odla med tanke på angrepp av bladmögel och brunröta. **Aïcha**, **Astrid Lindgren**, **Nevada**, **Flammentanz**, **Ispahan** och **Sommerwind** är friska rosor. Andra växtslag där det är viktigt att välja rätt sort är övriga fruktträd, bär, pil, en och prydnadsäpple.

## Kvalitet och hygien

Utöver sortskillnader förekommer också skillnader i kvalitet. Statsplomberad potatis garanterar att utsädet är fritt från brunröta och virus. För träd, fruktträd och buskar finns en särskild kvalitet som heter E-planta. Dessa plantor är speciellt anpassade för svenska förhållanden, utvalda med tanke på odlingsvärde, sundhet och hårdighet. E-märkta fruktträd är fria från virus, något som annars är mycket vanligt i äldre äppelträd (läs mer i Faktablad nr 18 ”Köp



Håll redskapen rena!

bra växter!”). Se även upp med billiga gräsfröblandningar från anonyma företag. Köp gräsfröet från välkända firmor.

Det är roligt och praktiskt att byta plantor och låna redskap, men det finns en risk för att skadegörare följer med. Rengör jordfräs, spade, sekator m m före användning. Var försiktig med att ta emot äldre plantor av svarta vinbär, hallon och jordgubbar. Och var alltid uppmärksam på spanska skogssni-geln som sprids till nya platser med plantor och jord.

## Rätt växt på rätt plats

Ta reda på växternas enskilda krav på växtplats och dess ursprung i världen. Med rätt

förhållanden har växterna större chanser att hålla sig friska och fina. Det är också viktigt att växten är hårdig dvs tål den odlingszon som den ska växa i.

På Riksförbundet Svensk Trädgårds zonkarta kan du se vilken zon du bor i. Du hittar kartan på [www.tradgard.org](http://www.tradgard.org). Som medlem har du även tillgång till detaljerade zonkartor över Sverige på medlemsinloggningen på hemsidan. Odlingssonerna gäller för våra vedartade växter, perenner har en annan hårdighetindelning baserad på deras ståndorter.

Hård, kall vind ger inget trivsamt växtklimat. Plantera därför tåliga buskar som vindskydd i utsatta lägen. Måbär, rönn, fläder, hassel, nyponros, syren, körsbärspplommon, slån och bukettapel är fina i stora och små buskage.

## Vårda jord och växter

Goda växtbetingelser ger plantor som är väl rustade för angrepp. Med kompost och stallgödsel blir jorden lucker och får god vatten- och näringshållande förmåga. Viktiga näringsämnen som växterna behöver är kväve, fosfor och kalium. Benmjöl innehåller fosfor, medan hönsgödsel, blod- och hornmjöl är rika på kväve. *Obs! Överdriven kvävegödsling gör växterna känsliga för angrepp!* Kalium finns i träaska, algmjöl och vissa stenmjöl.

Nässelvatten är ett utmärkt gödselmedel som innehåller både kalium och kväve. Av åkerfräken kan du göra ett kiselhaltigt växtextrakt att vattna eller spruta växterna med. Kisel anses stärka växtens vävnader och på så sätt skydda från angrepp.

Se till att växterna inte lider brist på vatten. Då angrrips de ofta av spinnkvalster och mjöldagg. Bevattning kan även förebygga skador av jordfly och skorv på potatis.

## Marktäckning mot fröogräs

Ogräs konkurrerar med kulturväxterna om vatten och näring. Att vara ute i god tid och rensa medan ogräsen är små sparar mycket arbete. Marktäckning med halm, flis eller gräsklipp minskar fröogräsens uppkomst. Rotogräs som kirskaål och kvickrot måste grävas bort eller kvävas med t ex markduk eller svart plast.

Marktäckning med organiskt material är även positivt för jordens fuktighet, struktur, näringsinnehåll och mikroliv.

## Växtföljd A och O

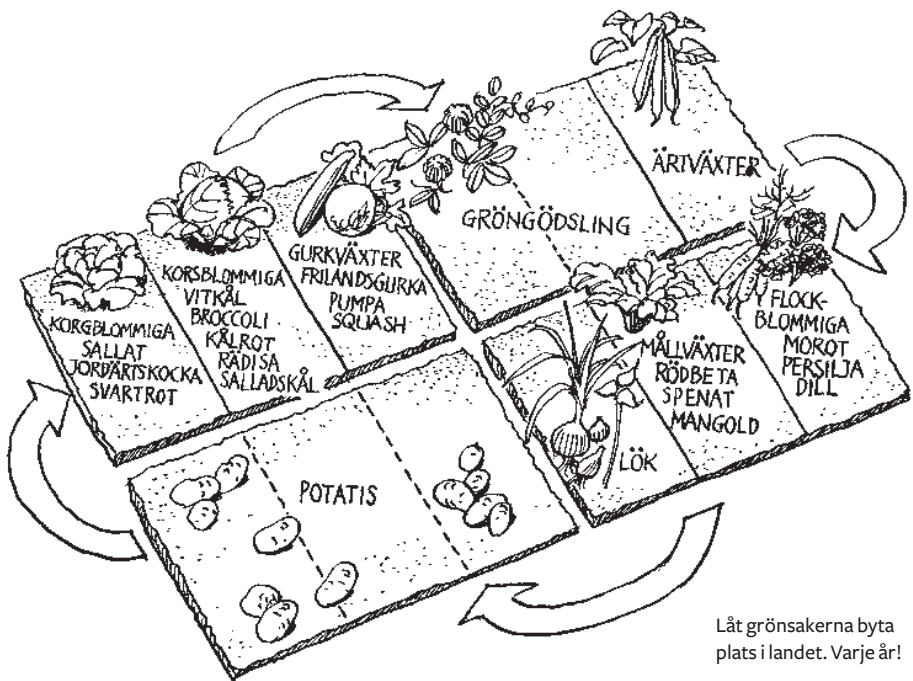
Växtföljd innebär att grönsakerna byter plats i landet från år till år. Växtföljd är viktigt för att förhindra jordburna sjukdomar att föröka sig. Klumprotsjuka på kål är en sådan skadegörare som kan bli besvärlig om kål odlas år efter år på samma plats.

En planerad växtföljd verkar också positivt på jordens struktur och växtnäringinnehåll. Purjo, selleri, kål och framför allt gröngödslingsväxter lämnar till exempel gott om skörderester till fördel för efterföljande gröda. Låt därför gärna en gröngödsling ingå i växtföljden. Avslagen kan gröngödslingen användas som marktäckning.

En fyraårig växtföljd, där samma växtslag inte återkommer på samma plats förrän efter tidigast fyra år, är bra.

## Samodling

Att odla olika växter tillsammans är ett sätt att förhindra angrepp. Tagetes utplanterad mellan rosor och äpple har visat sig verksamt mot nematoder som orsakar jordtrötthet. Gröngödsling som sås mellan grönsaker är också en typ av samodling. Ett exempel är mattlusern insådd mellan rader av moröt, där man i försök påvisat att det blivit mindre angrepp av morotsfluga.



Låt grönsakerna byta plats i landet. Varje år!

Samodling med blommor lockar nyttoinsekter till trädgården.

## Fiberduk

Fiberduk är bland det bästa vi har för att skydda grönsakerna från insektsangrepp. Växtslag och skadegörare avgör hur länge duken bör ligga på. Kålväxterna angrips av många skadegörare och bör helst täckas hela växtperioden. Visst skydd mot vår- och höstfroster ger duken också.

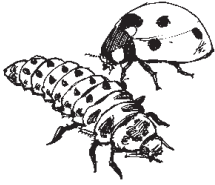
## Åtgärder vid angrepp

Trots noggrannhet vid sortval och skötsel kan man ändå råka ut för att växterna angrips. Larver, bladlöss, skalbaggar och sniglar plockar man många gånger lättast bort med **händerna**. Genom att spruta växterna med kallt **vatten** under högt tryck spolas bladlöss m m bort. Besprutningen måste upprepas vid ett flertal tillfällen.

I trädgårdshandeln finns olika **växt-**

**vårdsmedel** baserade på såpa, gelatin eller oljeemulsioner. Flera av dem har visat sig verksamma mot bladlöss, stritar, vita flygare, spinn och mjöldagg. Såpa (5 %-ig lösning) eller **såpsprit** (0,5 dl såpa, några droppar T-röd i 1 liter vatten) fungerar också i många fall och det kan du blanda till själv. Gemensamt för alla dessa medel är att behandlingen måste *upprepas* flera gånger med ca en veckas mellanrum. Tänk på att även nyttoinsekter dör om de besprutas med växtvårdsmedel.

**Växtextrakt** av vitlök har visat sig hämma mjöldagg på gurka. Att spruta krusbärsbuskar med åkerfräkenextrakt från tiden för knoppsprickning och flera gånger under våren kan ge lägre angrepp av mjöldagg. Mjöldagg kan också bekämpas med bikarbonat. Blanda 2 tsk **bikarbonat** med 1 liter vatten och tillsätt 2 tsk såpa, upprepa behandlingen flera gånger med ca en veckas mellanrum.



Nyckelpiga med larv.



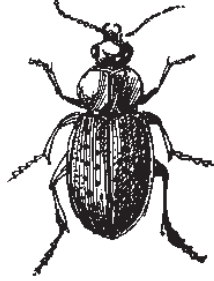
Stinksländelarv.

Småplantor av kål som **pudras** med pulveraktiga ämnen som vedaska eller algmjöl skyddas mot gnag av jordloppor. Efter regn och blåst måste du pudra igen.

Använd **mineralolja** för att bekämpa ägg och larver i fruktträden. Spruta på våren vid tiden för knoppsprickning.

Sätt upp **limring** runt stammen på fruktträd för att hindra frostfjärilen. Lämplig tid är månadsskiftet augusti-september. **Jordbearbetning** i grönsaksland, under träd och buskar har viss effekt mot insekter som lever eller övervintrar i marken.

**Biologisk bekämpning** med naturliga fiender kan användas i växthus och på friland. Bakteriepreparatet Turex mot fjärilslarver, nematoder mot pingborre och öronvivlar, parasitstekel mot vita flygare är några exempel. Finns t ex hos [www.nyttodjur.se](http://www.nyttodjur.se).



Jordlöpare.

**Inspektera** trädgården ofta! Lyft på blad och undersök skottspetsar, det är alltid lättare att göra något åt angreppen om de upptäcks tidigt.

### Trädgårdens vänner

Fåglar, igelkottar, grodor m fl hjälper till att hålla efter skadedjur. Holk, en liten vattensamling och buskage (gärna med frukter och bär) lockar fåglar till trädgården. Löv- och rishögar är trivsamma tillhåll för igelkotten.

Varierad växtlighet, inte minst en liten äng, är gynnsam för många insekters utveckling. Blomfluga, jordlöpare, nyckelpigor, näbbstinkflyn och stinksländor är nyttodjur som äter bladlöss, snigelagg och bladloppor. Lär dig känna igen trädgårdens vänner!

Mer information hittar du i faktablad nr 4 Ogräs, 5 Sniglar, 6 Marktäckning, 7 Grön-gödsling, 10 skadegörare på fruktträd, 14 Locka trädgårdens flygande vänner, 18 Köp bra växter.

En bra bok om växtskydd är *Skydda din trädgård*, Maj-Lis Pettersson, Ordalaget 2009 och *Trädgårdens växtskydd* av M-L Pettersson och Ingrid Åkesson, Natur & Kultur 2011.

Text: Eva Wirén

Illustration: Han Veltman



**RIKSFÖRBUNDET  
SVENSK TRÄDGÅRD**

Nytorpsvägen 34, Box 2966, 187 29 Täby, tel 08-792 13 15, [www.tradgard.org](http://www.tradgard.org)